

ΓΙΑΝΝΗ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΟΝΙΤΣΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Χρέος στον τόπο μου

*«Tout y était meilleur
et plus beau qu'ailleurs»*

Ναπολέον για τόν τόπο πού γεννήθηκε

ΚΟΝΙΤΣΑ

2000

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 49301
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 21-07-2003
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ. 949.53 ΛΥΜ

κωδ. εγγ: 1962

ΓΙΑΝΝΗ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

Κ Ο Ν Ι Τ Σ Α

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Χρέος στον τόπο μου

*«Tout y était meilleur
et plus beau qu'ailleurs»*

Ναπολέον για τόν τόπο πού γεννήθηκε

ΚΟΝΙΤΣΑ

2000

Γιάννης Λυμπερόπουλος
Αγίου Δημητρίου 44
154 52 - Π. Ψυχικό

Βιβλιοπωλείο διάθεσης:
«Ελεγείο», τηλ. 0655/22698
441 00 Κόνιτσα

ΜΕΡΟΣ 1^ο

Σύντομο Ιστορικό τῆς Κόνιτσας

Ἀρχαιότητα I

Ὁ κάμπος, τὰ βουνὰ καὶ τὰ ποτάμια τῆς περιοχῆς τῆς Κόνιτσας (Ἀῶος, Βοΐδομάτης, Σαραντάπορος) ἀπὸ τοὺς πανάρχαιους χρόνους ἀποτελέσαν πόλο ἔλξης γιὰ τὸν Ἄνθρωπο.

Οἱ ἔρευνες ἀπὸ ὀμάδα Ἀγγλῶν ἐπιστημόνων, πού ἄρχισαν τὸ 1983 μὲ τὴν παρακολούθηση τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ στὸ **Κλειδί** καὶ στὸ **Μεγαλάκκο** (βραχοσκεπὲς στὴ χαράδρα τοῦ Βοΐδομάτη πού ἀνήκει γεωγραφικὰ στὴ λεκάνη τοῦ Κάμπου τῆς Κόνιτσας) δείχνουν ὑπαρξὴ ἀνθρώπινης ζωῆς ἀπὸ τὴν Παλαιολιθικὴ περίοδο¹.

Ἡ βραχοσκεπὴ **Μποῖλα** (ἀριστερὴ κοίτη τοῦ ποταμοῦ Βοΐδομάτη στὸ πρὸς δυσμὰς στόμιο τῆς κοιλάδας, ὑψόμ. 500 μ. περίπου), πού ἐρευνᾶται μὲ εὐθύνη τῆς Ἐφορείας Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας, δείχνει ὅτι ἐδῶ ζοῦσαν στὸ τέλος τῆς παγετώδους ἐποχῆς (14.000-10.000 π.Χ.) ὀμάδες ἀνθρώπων σὲ κυνηγοσυλλεκτικὸ στάδιο πού ἐκμεταλλεύονταν τοὺς φυσικοὺς πόρους τῆς περιοχῆς².

Πάνω ἀπὸ τὸ χωριὸ Πουρνιὰ (πρῶην Σταρίτσανη) στὶς ὑπώρειες τοῦ Σμόλικα κατὰ πᾶσα πιθανότητα, βρῖσκονταν ὁ προελλαδικὸς οἰκισμὸς **Τράμπνα**, πόλη τῆς Θεσπρωτίας, στὴν ὁποία ἔφτασε ὁ Ὀδυσσεύς, κι ἐγκαταστάθηκε (ἀφοῦ τακτοποίησε τὰ τοῦ θρόνου του στὴν Ἰθάκη, ἀκολουθώντας τὸ χρησμὸ τοῦ Τειρεσία³, πού προδιέγραφε τὴ μοίρα του), γιὰ νὰ χτίσει ἐκεῖ κοντὰ τὰ **Βούνειμα**, τὸ πρῶτο προελλαδικὸ ἱερὸ-μαντεῖο, στὸ ὁποῖο ὁ Ὀδυσσεύς λατρεύονταν ὡς **Μάντης**.

Οἱ **Θεσπρωτοὶ** ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ πρῶτα Ἰνδογερμανικὰ Ἑλληνόγλωσσα φύλα, πού ἐμφανίζονται στὴν Ἠπειρο (κατεῖχαν ὅλη σχεδόν, τὴ σημερινὴ Ἠπειρο, πού ἔφτανε ἀπὸ τὴ θάλασσα μέχρι τὶς κορυφές τῆς Πίνδου) στὸ τέλος τῆς πρώτης ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ (ἀρχὲς δεύτερης χιλιετηρίδας)⁴.

Ἡ σύγχρονη ἐπιστῆμη χρησιμοποιώντας διάφορα στοιχεῖα (ἀνασκαφικά, μυθολογικά κλπ.) ἔχει καταλήξει στὸ ὅτι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 2200/2100 καὶ 1900 π.Χ. ὁ κύριος ὄγκος τῶν Πρωτοελλήνων εἶχε ἐγκατασταθεῖ στὶς περιοχὲς πού εἶναι γύρω ἀπὸ τὸ Σμόλικα-Γράμμο-Βόϊο (Ἠπειρωτικὲς, Μακεδονικὲς, Θεσσαλικὲς), μέσα στὶς ὁποῖες περιλαμβάνεται ὁλόκληρη ἡ περιοχή τῆς Κόνιτσας. Ἡ γλῶσσα τῶν λαῶν αὐτῶν ἦταν ἡ Ἑλληνικὴ, ἡ

όποια μὲ τὸν καιρὸ διασπάστηκε σὲ τρεῖς κλάδους (διαλέκτους). Τὴ Δυτική, τὴν Ἰωνική καὶ τὴν Κεντρική⁵.

Ἀπὸ τὸν ὄγκο αὐτὸ τῶν Πρωτοελλήνων, κατὰ τὴν Μυκηναϊκὴ Ἐποχὴ καὶ ἀργότερα ξεχύθηκαν στὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα διάφορες ὁμάδες ποὺ ἀποτελέσαν τὰ διάφορα φύλα ποὺ βρίσκουμε κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς πιά χρόνους ἐγκαταστημένα στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο.

Ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς αὐτοὺς ἦταν καὶ οἱ Μολοσσοί, ἕνας λαὸς ποιμενικὸς κατὰ κύριο λόγο, προερχόμενος ἀπὸ τὴν Πιερία⁶, ἐπεκτάθηκε σ' ὅλη τὴν ὄρεινὴ περιοχὴ τῆς κεντρικῆς καὶ δυτικῆς ὄροσειρᾶς τῆς Πίνδου κατὰ τὸν 13ο μὲ 12ο π.Χ. αἰῶνα, καὶ ἀκολουθώντας τὰ περάσματα ἀπὸ Μακεδονία πρὸς Ἡπειρο, κατέκλυσε ἕνα μεγάλο μέρος τῶν κάμπων τῆς Ἠπείρου. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἦταν καὶ ὁ κάμπος τῆς Κόνιτσας καὶ ὅλη ἡ ἐπαρχία της. Καθὼς ἐπίσης τὸ Πωγώνι, τὰ Γιάννινα κλπ.

Τὴν Ἡπειρο, ὅπως εἶπαμε τὴν κατοικοῦσαν μέχρι τότε οἱ Θεσπρωτοί, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ κατέβασμα τῶν Μολοσσῶν περιορίστηκαν στὶς Δυτικὲς περιοχές, ἐνῶ ἕνα μεγάλο τμῆμα τους, οἱ Θεσσαλοί, ἔφυγαν ἀνατολικά καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὴ σημερινὴ Θεσσαλία διατηρώντας γιὰ πολλὰ χρόνια τὴν ἀνάμνηση τῆς Ἠπειρώτικης καταγωγῆς τους, ἀλλὰ καὶ τὴ λατρεία τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν τῆς Ἠπείρου. Ἔτσι ὁ Ἀχιλλέας ἐπικαλεῖται γιὰ βοήθεια τὸν Δία τὸν Δωδωναῖο τὸν Πελασγικό.

Εἶναι φανερὸ ἀπὸ τὰ παραπάνω, ὅτι ἂν στὰ περάσματα ἀπὸ Μακεδονία στὴν Ἡπειρο καὶ ἰδιαίτερα στὸ πέρασμα τοῦ Σαραντάπορου, ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ Γράμμου, Βόϊο κλπ. γίνουν ἀνασκαφὲς θὰ βγοῦνε στὸ φῶς τῆς μέρας πάρα πολλές κατασκηνώσεις αὐτῶν τῶν ποιμενικῶν ἑλληνόφωνων φύλων, ποὺ ἔζησαν ἐκεῖ στὰ πρωτοελληνικὰ χρόνια καὶ σὲ συνέχεια κατηφορίζοντας πλημμύρισαν ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα.

Σημειώνεται ὅτι μὲ τὴν μετακίνηση αὐτὴ τῶν διαφόρων φύλων καὶ τὸ πέρασμα ὄλων αὐτῶν τῶν ὁμάδων ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς Ἠπείρου (φαινόμενο ποὺ κράτησε χρόνια καὶ ἴσως καὶ αἰῶνες) ἔχουμε καὶ μεταφορὰ ὀνομάτων πόλεων, ποταμιῶν καὶ περιοχῶν. Ἔτσι ἔχουμε: Ἐφυρα στὴν Ἡπειρο, Ἐφυρα στὴν Ἠλιδα. Χαράδρα στὸ μυχὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, Χαράδρα καὶ στὴν Ἠλιδα. Τριφυλία στὴν Ἡπειρο (Κάμπο τῆς Κόνιτσας), Τριφυλία στὴν Ἠλεία. Ἀχέροντα ποταμὸ στὴ Θεσπρωτία, Ἀχέροντα παραπόταμο τοῦ Ἀλφειοῦ στὴν Πελοπόννησο κλπ.⁷

Ἀπὸ τὸν 12ο ὡς τὸν 4ο αἰ. π.Χ., οἱ Μολοσσοί κατοικοῦσαν σὲ μικρὲς ἀνοχύρωτες κῶμες σκορπισμένες σὲ παραποτάμιες καὶ παραλίμνιες περιοχές, ἀλλὰ καὶ πάνω σὲ ὄρεινὰ περάσματα, ἀνάλογα πρὸς τὶς «οἰκονομικὲς προϋποθέσεις καὶ τὸ πλέγμα τῶν παραγωγικῶν στρατηγικῶν».

Δεῖγμα τῆς πρώτης περίπτωσης (παραποτάμιοι, παραλίμνιοι οἰκισμοί)

είναι ο οικισμός-έγκατάσταση που έρευνήθηκε από την αρχαιολόγο κ. Άγγελική Ντούζουγλη στο Λιατοβούνι του Κάμπου της Κόνιτσας⁸. Δείγμα της δεύτερης περίπτωσης είναι ο μολοσσικός οικισμός-έγκατάσταση έξω απ' τή Βίτσα Ζαγορίου (ύψόμετρο 1030 μ.), που έρευνήθηκε από την Ίου-λία Βοκοτοπούλου⁹.

Άρχαιότητα II

Στήν ιστορία οί Μολοσσοί παραμένουν χωρίς καμμιά ιδιαίτερη δραστηριότητα, σχεδόν άγνωστοι, έπτά περίπου αιώνες, αφ' ότου έφτασαν στην Ήπειρο. Φύλα που εξελίσσονται σε άγροτοποιμενικά, στην αρχή ζούν σε κατασκηνώσεις και άργότερα «οίκουσι κατά κόμας» (όπως αναφέρεται στον «Περίπλου» του Ψευδοσκύλακος), μ' έναν πολιτισμό που φέρνει πάρα πολλά στοιχεία από τον πολιτισμό των κατοίκων της Δυτικής Μακεδονίας¹⁰.

Τήν κατ' απομίμηση των νότιων Έλλήνων προσπάθεια διαμόρφωσης των Μολοσσών, σε σύγχρονη, για τήν εποχή εκείνη «κρατική» ένότητα, με τήν εισαγωγή φιλόανθρωπης νομοθεσίας, «έλληνικών» (πολιτισμένων) έθίμων και γραμμάτων, (με τήν έννοια βέβαια της άριστοτελικής φράσης της «κατά γράμματα και νόμους άριστης πολιτείας») πραγματοποιει ό βασιλιάς των Μολοσσών Θαρύπας (420-400 π.Χ.) σ' ένα λαό που ήταν έλληνικός και μιλούσε έλληνικά. Προτού γίνει βασιλιάς των Μολοσσών ό Θαρύπας έμεινε τέσσερα περίπου χρόνια στην Αθήνα (428-424 π.Χ.) όπου πήρε Άθηναϊκή παιδεία, αλλά και έγινε τιμητικά και Άθηναϊός πολίτης¹¹. Με τον Θαρύπα, αρχίζει ή οικονομική, κοινωνική και κρατική συγκρότηση του λαού των Μολοσσών.

Οίνοχόες, ληκύθια κλπ. από άνασκαφές Λιατοβουνίου-Κόνιτσας.